

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CX

Nr 3

WARSZAWA 2003

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

**KWARTALNIK
HISTORYCZNY**

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

**ROCZNIK CX
2003**

3

**WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
Warszawa 2003**

KOMITET REDAKCYJNY

Jacek Banaszkiewicz, Marian Biskup, Stanisław Bylina, Iwona M. Dacka (sekretarz), Marian Dygo (zastępca redaktora), Adam Galos, Magdalena Hułas, Leszek Jarmański, Jerzy Jedlicki, Marcin Kamler, Tomasz Kizwalter (zastępca redaktora), Wojciech Kriegseisen (redaktor), Czesław Madajczyk, Jerzy Michalski, Roman Michałowski, Jan Molenda, Edward Potkowski, Henryk Samsonowicz, Jacek Staszewski, Józef Szymański, Stanisław Trawkowski, Roman Wapiński, Romuald Wojna (zastępca redaktora), Andrzej Wyczański, Jerzy Wyzumski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831 02 61
e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.kh.semper.pl>

Adiustacja: Bogusława Pilch

© Copyright by

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 2003

© All right reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission of the publishers,
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwa Naukowego *Semper*

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*

ul. Bednarska 20a, 00-321 Warszawa
tel./fax: (0 22) 828 49 73
e-mail: semper@semper.pl
<http://www.semper.pl>

PL ISSN 0023-5903
Nr indeksu 363103

SPIS TREŚCI

Elżbieta Dąbrowska, Cluny a św. Wojciech. Relacja <i>Historiae libri quinque</i> Rudolfa Glabera o męczeństwie św. Wojciecha	5
Wojciech Baran-Kozłowski, Skład polskiej delegacji na obrady Soboru Laterańskiego IV	15
Adam Teller, Laicyzacja wczesnonowożytnego społeczeństwa żydowskiego: rozwój rabinatu w Polsce w XVI wieku	21
Janusz Tazbir, Zagadka Walentyna Potockiego	37
Alicja Kulecka, Mentalność rewidenta? (Raporty Jerzego Okołowa, 1817–1819)	45
Tomasz Szarota, Krzyż Lotaryński — symbol Wolnych Francuzów i Francji Walczącej	61

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Wojciech Lipoński, „Żle, gdy plebana chcą uczyć dzwonniki” — jeszcze raz o <i>Narodzinach cywilizacji Wysp Brytyjskich</i>	77
Jan Piętka, O kancelarii książąt mazowieckich w latach 1341–1381 raz jeszcze (w odpowiedzi na replikę Janusza Grabowskiego)	85
Jan Piętka, W sprawie recenzji <i>Regesta Bohemiae et Moraviae</i> (odpowieź Janie Zachovej)	89

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Jan E. Zamojski, Jeszcze raz o de Gaulle'u... ..	91
--	----

*

S. Haarländer, <i>Vitae episcoporum: eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier</i> — Szymon Wieczorek	107
U. Świdorska, <i>Kultura rycerska w średniowiecznej Polsce</i> — Robert Bubczyk	113
T. Rataj, <i>České země ve stínu půlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí</i> — Henryk Gmiterek	117
<i>Panorama lojalności. Prusy Królewskie i Prusy Książęce w XVI wieku</i> , red. A. Skolimowska — Zbigniew Naworski	122
J. Metzdorf, <i>Politik — Propaganda — Patronage: Francis Hare und die englische Publizistik im Spanischen Erbfolgekrieg</i> — Urszula Kosińska	128
M. Kucharski, <i>Działalność dyplomacji polskiej w Berlinie w latach 1788–1792</i> — Adam Danilczyk	132

K. Bujnicki, <i>Pamiętniki (1795–1875)</i> , oprac. P. Bukowiec — Jolanta Sikorska-Kulesza	138
J. Nowak, <i>Władysław Zamoyski. O sprawę polską w Europie (1848–1868)</i> — Krzysztof Marchlewicz	143
Z. Strzyżewska, <i>Zesłańcy Powstania Styczniowego z Królestwa Polskiego. Wykaz nazwisk z akt w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych</i> — Eugeniusz Niebelski	146
<i>Polskie powstania narodowe na tle przemian europejskich w XIX wieku</i> , red. A. Barańska, W. Matwiejczyk, J. Ziółek — Piotr Wandycz ...	149
M. Winkler, <i>Karel Kramář (1860–1937). Selbstbild, Fremdwahrnehmungen und Modernisierungsverständnis eines tschechischen Politikers</i> — Maciej Górny	153
B. Pietrow-Ennker, <i>Russlands „neue Menschen“. Die Entwicklung der Frauenbewegung von den Anfängen bis zur Oktoberrevolution</i> — Maria Wierzbicka	156
S. Kalbarczyk, <i>Polscy pracownicy nauki ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej. Zamordowani. Więzieni. Deportowani</i> — Grzegorz Hryciuk	162
<i>Policy of Occupation Powers in Latvia 1939–1991. A collection of documents</i> , wyd. A. Veibergs — Alicja Kulecka	167
A. Jeziński, C. Leszczyńska, <i>Narodowy Bank Polski 1948–1970</i> — Łukasz Dwilewicz	169

KOMUNIKATY

Komunikat Komisji Stypendialnej Funduszu im. Jana i Suzanne Brzękowskich	173
Komunikat Komisji Nagrody im. Aleksandra Gieysztorą	173

CONTENTS

Elżbieta Dąbrowska, Cluny and St. Wojciech. An Account of the Martyrdom of St. Wojciech in <i>Historiae libri quinque</i>	5
Wojciech Baran-Kozłowski, The Composition of the Polish Delegation to the Fourth Lateran Council	15
Adam Teller, The Laicization of Early Modern Jewish Society: The Development of the Polish Rabbinate in the Sixteenth Century	21
Janusz Tazbir, The Mystery of Walentyn Potocki	37
Alicja Kulecka, The Mentality of a Controller? (Reports by Jerzy Okołów, 1817–1819)	45
Tomasz Szarota, The Lorraine Cross — a Symbol of the Free French and Fighting France	61
REVIEWS — POLEMICS — PROPOSITIONS	77
CRITICAL ARTICLES — REVIEWS	91
ADVERTISEMENTS	173

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	- Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD	- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ	- <i>Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie</i>
AP	- Archiwum Państwowe
APH	- „Acta Poloniae Historica”
ASWK	- <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	- <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>
BC	- Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ	- Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	- Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN	- Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	- Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU-PANKr.	- Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	- Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW	- Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	- <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956-1964
CPH	- „Czasopismo Prawno-Historyczne”
DN	- „Dzieje Najnowsze”
KDKK	- <i>Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej</i> , Kraków 1874-1883
KDM	- <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876-1905
KDMaz.	- <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis</i> , Warszawa 1919
KDP	- <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847-1887
KDW	- <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , Poznań 1877 nn.
KH	- „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	- „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH	- <i>Monumenta Germaniae Historica</i>
MGH SrG	- <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum Germanicarum</i>
MGH SS	- <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum</i>
MK	- Metryka Koronna
MPH	- <i>Monumenta Poloniae Historica</i>
mps	- maszynopis
n.	- i następna
nn.	- i następne
OiRwP	- „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit.	- opus citatum
PH	- „Przegląd Historyczny”
PL	- <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1878-1890
por.	- porównaj
przyp.	- przypis

PSB	- <i>Polski Słownik Biograficzny</i>
RDSG	- „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	- redaktor, redakcja
RH	- „Roczniki Historyczne”
rkp.	- rękopis
RWHF PAU	- „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874-1891
	- „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891-1918
	- „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	- „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921-1928/1929
	- „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929-1952
	- <i>Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności</i> , Kraków 1992-
SDRE	- „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	- <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	- „Studia Historyczne”
SIRIO	- <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i>
Sobótka	- „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	- <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SSS	- <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Źr.	- „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	- sygnatura
VL	- Volumina Legum
wyd.	- wydanie, wydał
z.	- zeszyt
ZH	- „Zapiski Historyczne”
zob.	- zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylic- kiego	Transli- teracja	Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylic- kiego	Transli- teracja	Język
1	А а	A a	b b u m r s u	27	Р р	R r	b b u m r s u
2	Б б	B b	b b u m r s u	28	С с	S s	b b u m r s u
3	В в	V v	b b u m r s u	29	Т т	T t	b b u m r s u
4	Г г	G g	b b u m r s u	30	Ѡ ѡ	Ć ć	s
5	Д д	D d	b b u m r s u	31	Ќ ќ	Ķ ģ	m
6	Ђ ј	Đ đ	s	32	У у	U u	b b u m r s u
7	Ѓ ѓ	Ĝ ĝ	m	33	Ў ў	Ŭ ŭ	b
8	Е е	E e	b b u m r s u	34	Ф ф	F f	b b u m r s u
9	Ё ё	Ë ë	b r	35	Х х	H h	b b u m r s u
10	Є є	Ê ê	u	36	Ц ц	C c	b b u m r s u
11	Ж ж	Ž ž	b b u m r s u	37	Ч ч	Č č	b b u m r s u
12	З з	Z z	b b u m r s u	38	Ѣ ѣ	Ď ě	m s
13	С с	Ŝ ŝ	m	39	Ш ш	Š š	b b u m r s u
14	И и	I i	b** b u m r s u	40	Щ щ	Ŝ ŝ	b u r u
15	І і	Ī ī	b r** u	41	Ъ ъ	" "	b** b u r
16	Ї ї	Ĭ ĭ	u	42	Ы ы	Y y	b r
17	Ј ј	Ĵ ĵ	m s	43	Ь ь	' '	b b u r u
18	Й й	J j	b b u r u	44	Э э	È è	b r
19	К к	K k	b b u m r s u	45	Ю ю	Û û	b b u r u
20	Л л	L l	b b u m r s u	46	Я я	Â â	b b u r u
21	Љ љ	Ľ ľ	m s	47	' '	' '	b b u m r s u
22	М м	M m	b b u m r s u	48	Г г	Ĝ ĝ	b** u**
23	Н н	N n	b b u m r s u	49	Ѣ ѣ	Ě ě	b** r**
24	Њ њ	Ŋ ŋ	m s	50	Ж ж	Ǻ ǻ	b u**
25	О о	O o	b b u m r s u	51	Ө ө	Ɔ Ɔ	r**
26	П п	P p	b b u m r s u	52	У у	Û û	r**

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.
 ** Występuje w dawnej pisowni.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne.

- W kraju
 - urzędy pocztowe oddawcze, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora, oraz doręczyciele w miejscowościach, gdzie dostęp do urzędu jest utrudniony;
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty.

- Ze zleceniem wysyłki do innych państw:
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty; dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Cena w prenumeracie w 2004 roku w kraju wynosi **16 zł** za numer. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę (pocztą zwykłą) jest w Europie o 100%, a w krajach pozaeuropejskich o 200% wyższa od krajowej.

Terminy przyjmowania przedpłat przez Wydawnictwo Naukowe Semper oraz przez Poczta Polską (tylko prenumerata krajowa):

- do 25 XI na I kw. roku następnego
- do 25 II na II kw.
- do 25 V na III kw.
- do 25 VIII na IV kw.

Wcześniejsze i bieżące numery można nabywać w Dziale Handlowym Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73. Również można je zamawiać we wszystkich księgarniach naukowych i akademickich (cena 1 egz. w tych księgarniach może różnić się od ceny w Wydawnictwie).

Subscription orders (17 US\$ per copy, 68 US\$ per year) available through the local press distributors or through the Foreign Trade Enterprise ARS POLONA, 00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland, or directly through

WYDAWNICTWO NAUKOWE SEMPER
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, Poland
tel./fax: (p-22) 828 49 73
<http://www.semper.pl>